

נאה דורש

פנינים ממיטב המגידים בהוצאת "יפה נוף"

השתדלות, לא מאמץ

ואם לא תאבה האשה ללכת אחריך ונקית משבעתי זאת (כד, ה)

אדם חפץ בשדוך מסים, והוא נתקל בסרוב. מה הוא עושה? מפעיל את כל הקשרים שלו, מפעיל את כשר השכנוע, מנסה לפתות בכל מיני דרכים, בראש ובראשונה על ידי כסף...
אומר הרב מבריסק זצ"ל: לא זו הדרך! פרשת השבוע מלמדת אותנו את הגישה הנכונה לשדוכים.

אברהם אבינו השביע את אליעזר לקחת אשה לבנו. אליעזר, עבדו הנאמן של אברהם, ימלא את שליחותו בשלמות. אבל יש דברים שאינם תלויים בו. שואל אליעזר את אברהם אדונו: "אולי לא תאבה האשה ללכת אחריי, מה יקרה אם היא לא תרצה לבוא איתי? הרי אם היא לא רוצה - אי אפשר להכריח אותה!"

אליעזר היה בנו של נמרוד, שצד את כל העולם בפיו. היה לאליעזר כח שכנוע, וכמובן, היה לו ממון רב. כשאליעזר שאל את אברהם: "אולי לא תאבה האשה ללכת אחריי", היה אברהם יכול לומר לו: מה אתה מנסה להתחמק... אל תותר בקלות! תתעקש, תעמד על שלך! המתעקש - מצליח! אני סומך עליך שתפעיל את כשר השכנוע שלך, אתה יכול לקנות אותה בכסף ובמתנות. הפסך יענה את הכל! בכל מקרה, אתה לא חוזר אלי בלי שהבאת אשה ליצחק!

אך לא זו התשובה של אברהם. זו לא השפה שלו, זו לא הגישה שלו לשדוכים. אומר לו אברהם: "ואם לא תאבה האשה ללכת אחריך - ונקית משבעתי זאת". אל תתעקש! אתה תעשה את ההשתדלות הבסיסית, לא יותר מזה! היא לא רוצה? תחזר אלי בידיים ריקות, הכל בסדר, לא קרה כלום. אתה עשית את שלך. מסל עליך להשתדל ולעשות - לא מסל עליך לפעל בפעל!

למדנו מאברהם אבינו דבר גדול: בשדוכים צריך האדם לעשות השתדלות, אבל יחד עם זאת להקפיד שלא תהיה זו השתדלות יתרה. הרי כאשר האדם נושא אשה, זה משפיע לא רק עליו אישית אלא על צאצאיו לדורי דורות. החלטה שיש לה השפעה כזאת, צריך למסר בידי הקב"ה. האדם צריך להשתדל, אבל לא מעבר למה שצריך. אם האדם משתדל יותר מדי, זה כאלו שהוא מוציא את הקב"ה 'מהתמונה', ואומר לו בפיו: 'אני מסתדר לבד'. וכיצד הוא מעלה בדעתו שהוא יכול להסתדר לבד? וכי הוא יודע מה יהיה בהמשך הדורות? לכן אומר אברהם לאליעזר: עליך לעשות השתדלות. אם תצליח - מה טוב, אבל אם "לא תאבה האשה ללכת אחריך" - אל תתאמץ יותר מדי. תשאיר זאת ביד השי"ת - "ונקית משבעתי זאת". *

יש כאן עוד נקודת למוד לגבי הגישה והמבט הנכון על עולם השדוכים. אליעזר מציד בכסף רב ובמתנות יקרות. לבן ובתואל היו עניים. מגיע אליהם אדם עשיר ואומר להם בצורה גלויה, בלי ללכת סחור סחור: "אני רוצה את בתכם לבן אדוני".

בשבילם זה העסק הכי משתלם בעולם. יש להם הזדמנות בלתי חוזרת 'לעשות קפה' מהשדוך הזה. הם אומרים לו: "אתה רוצה את הבת שלנו? תן כסף!" והוא אומר להם: "אין בעיה, אתן לכם כמה כסף שאתם רוצים!"

אליעזר ידע שהם מתיחסים לשדוך הזה כאל 'ביוזנס', בזכות השדוך הזה הם עתידים להתעשר בן לילה. כשהם דרשו הון רב תמורת השדוך, הוא היה יכול לנהג עמם בהתנשאות של 'בעל

המאה' ולדבר אתם בעזות - "ועשיר יענה עזות" (משלי יח, כג), הוא יכול היה לדרוש מהם שיכרעו בדרך לפניו ויאמרו לו 'תודה רבה' בהכנעה... אך אליעזר נגש לענין בגישה הפוכה לחלוטין. אני אמנם מעשיר אתכם - אבל אתם 'מעשירים' אותי אלה מונים, אתם מזכים אותי בשדוך לבנו של אדוני, בזכותכם אני ממלא את שליחותי לאדוני. אמר להם (פסוק מט): "ועתה אם ישכם עשים חסד ואמת". לא אני עושה עמכם חסד - אתם עושים אתי חסד!

כך צריכה להיות הגישה לשדוך. לא לבוא בתחושה של "מגיע לי", "אני נותן ומשלם, אני הקובע", "תגידו תודה שאני מסכים" וכו' וכו'... אלא בדיוק להפך: "ועתה אם ישכם עשים חסד ואמת!" הכל חסד! הקב"ה עושה אתי חסד, וכל מי שמשתדף אתי עושה עמי חסד עם גישה כזו - זוכים לסיעתא דשמיא! והרי זה ה'מצרך' המבקש ביותר בשדוכים... בלי סיעתא דשמיא לא משיגים כלום!

(רבי גואל אלקריף שליט"א - שש באמרתך)

מי שאין לו את הקב"ה אין לו כלום

יהודי צריך לדעת, שהגם שיש לו הכל - אם אין לו את הקב"ה, אין לו כלום. באופן הזה כשהוא מתפלל הוא יחוש תלות מחלטת בה'. יתברך ויזכר הישב שאין לו על מי להשען אלא עליו.

בענין זה שמע מהרב מפוניבז' וארש נפלא מה"חפץ חיים" אליעזר עבד אברהם יוצא לחפש שדוך ליצחק. התורה מרחיבה לגבי הסמינים שעשה, ואחר כך כשאליעזר מגיע לבית בתואל, חוזרת התורה ומפרטת שוב את השתלשלות הדברים. כפילות הדברים לכאורה נראית תמוהה ביותר. תלי תלים של הלכות נלמדות מאות אחת בתורה, לזקמא "דם השרץ שמשמא בפשרו" לומדים מו' אחת מיתרת בפסוק "וזה לכם השמא", וכאן יש ג' וד' דפים בספר תורה על הספור שאליעזר אברהם אבינו מספר?

מתרץ המדרש: יפה שיחתן של אבות יותר מתורתן של בנים. הקשה ה"חפץ חיים": וכי יש דבר שהוא יותר מתורה? הלא כל אחד יודע, שאין סגולה בתורה, אין שמירה בתורה, אין קדשה בתורה ואין זכיה בתורה. אז איך יתכן שיהיה משהו יותר מתורה? והשיב: כל אחד שצריך שדוך מתפלל על זה. אך אב שיש לו את הבחור הטוב ביותר של הישיבה הטובה ביותר, אינו מתפלל עם לב שתלוי לגמרי בה'. במקום כלשהו בלב הוא חושב לעצמו: שהמחתן יתפלל שיזכה ב... הלא יש לי את הבחור הכי טוב של הישיבה הכי טובה... כך גם אבא מליארדר שמחפש שדוך. הוא חושב לעצמו: הרי רצים אחרים... שהם יתפללו לזכות ב... ומה קורה כששני הנתונים הללו מצטרפים לאדם אחד - המשיך ה"חפץ חיים" - שלאבא מליארדר יש את הבחור הכי טוב בישיבה הכי טובה? במקרה כזה הוא אולי יתפלל, אך הוא לא מרגיש תלוי. הוא חש שיש לו את כל הסבות שירוצו אחריו.

זה מה שהיה אצל אליעזר עבד אברהם! אליעזר יודע שיש לו את הבחור הכי טוב בעולם - את יצחק עקדת'ל. יצחק אבינו! הבחור הטוב ביותר! ולא זו בלבד, אלא שכל טוב אדוניו בידו - היה לו שטר מתנה על כל רכושו של אברהם. אברהם היה כבד מאד במקנה בכסף ובזהב, והוא כתב שטר מתנה על כל רכושו שיעבר ליצחק. והנה, אף על פי שיש לו את הבחור הטוב ביותר בעולם, ולרשותו עשר עצום, עומד אליעזר ומתחנן: ה' אלוקי אדני אברהם, הקרה נא לפני היום ועשה חסד. כאלו הוטל עליו

מדוע נמנע אליעזר מלאכל בטרם דבר

וישם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי ויאמר דבר (כד)

(ג)

הפתיב של "וישם" הוא "וישם", כמו שנאמר אצל יוסף (בראשית נ, כו): "וישם בארון במצרים", ואמר בעל הטורים: "רמז שרצו להמית ולתנו בארון, והוא הרגיש ואמר 'לא אכל עד אם דברתי דברי'".

מדוע נמנע אליעזר מלאכל, וכיצד הדבור יציל אותו ממיתה? נביא על כף ארבעה תרוצים:

א. אומרים חז"ל (סנהדרין נב ע"ב): "למה תלמיד חכם דומה לפני עם הארץ? בתחלה דומה לקיתון של זהב, ספר הימנו - דומה לקיתון של כסף, נהנה ממנו - דומה לקיתון של חרס, כיון שנשבר - שוב אין לו תפנה".

בתחלה, ממשב מרחק, לפני שנוצר קשר בין עם הארץ לתלמיד חכם, אותו עם הארץ מחשיב מאד את התלמיד חכם. אבל לאחר שהתלמיד חכם פותח את פיו ומתחיל לדבר אתו, ערכו של התלמיד חכם יורד בעיניו. אם התלמיד חכם גם מסתיע ונהנה מאותו עם הארץ, חשיבותו של התלמיד חכם יורדת עוד יותר.

אמר אליעזר: הם רוצים להמיתני בגלל שנאתם ואיבתם לתלמידי חכמים. לכן הוא בקש מהם להקדים ולומר את דבריו, ואז חשיבותו תפחת בעיניהם. ממילא לא ירדפו אותו ויבקשו להמיתו.

ב. אומרים חז"ל (פסחים מט ע"א): "כל סעודה שאינה של מצוה - אין תלמיד חכם רשאי להנות ממנה". אין זו מדת דרך ארץ, שתלמיד חכם יאכל בחברת אנשים, אלא אם כן זו סעודת מצוה.

אליעזר היה תלמיד חכם, הוא היה דולה ומשקה מתורת רבו. לכן בתחלה הוא נמנע מלאכל בסעודה יחד עם בתואל ולכן, כי זוהי סעודת רשות, שהרי עדין לא ידוע אם יסכימו לתת את רבקה ליצחק. אם יסכימו לשדוך תהיה זו סעודת ארוסין הנחשבת לסעודת מצוה, ואז יוכל לאכל בה.

ג. יש דין שאין לאכל לפני קיום מצוה. אליעזר עמד לפני קיום מצוה לקדש את רבקה ליצחק. לכן, כל עוד לא השלים את המצוה, לא אכל.

ד. אומר האלשיך הקדוש: המדרש אומר ששני מלאכים הלכו עם אליעזר, אחד ללוות אותו בדרך ואחד להוציא את רבקה מבתואל. זו משימה לא פשוטה להוציא את רבקה מבתואל, ולשם כך הוא נזקק לעזרתו של מלאך.

המארחים הניחו לפני אליעזר צלחת אכל והסמינו בתוכה סם המות. בא המלאך והחליף את הצלחת בצלחתו של בתואל. חשב אליעזר בלבו: אם אני אכל, גם בתואל יאכל וימות מסם המות שהוא עצמו בקש לסמן לי. ואם בתואל ימות, הרי כלם יהיו עסוקים בקבורתו ולא אוכל להשיג את המטרה שלשמה באתי - לקחת את רבקה ליצחק. לכן נמנע אליעזר מלאכל, כדי שיוכל להשמיע את דבריו ולספר על משרת בואו. לאחר שבתואל יסכים לתת לו את רבקה, אז יוכלו לגשת לסעודה, כי גם אם בתואל ימות, השדוך חי וקיים, שהרי "מצוה לקיים דברי המת".

(דברי מאיר צימרוט שליט"א - נאה דורש)

לא 'חוטפים' תפלה!

אליעזר עבד אברהם מגיע לבית לבן, למצוא כלה ליצחק. מספרת התורה: "וישם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי ויאמר דבר ויאמר דבר ויאמר עבד אברהם אנכי" (בראשית כד, לג-לד) מהנהגתו של אליעזר - אומר ה"ילקוט הגרשוני" - נתן ללמד על ההנהגה הראויה בענין התפלה:

לפעמים אדם קם בבקר, ומיד רוצה לאכל, אף - מה לעשות - אסור לאכל עד אחרי התפלה, אז אין ברירה, ומתפללים... זהו שאומר לבן לאליעזר - 'שב תאכל!' ואליעזר עונה: "לא אכל עד אם דברתי דברי", עד לאחר שאתפלל.

לבן לא מתרגש מדי, אלא "ויאמר דבר" - הוא אומר: "תגיד מהר ובקצור מה שאתה חייב, ותוכל לאכל". היצר אומר כמוהו: "נו, אחת ושתים תתפלל, ותוכל לאכל כבר". אף אליעזר עונה: לא! לא! "עבד אברהם אנכי" - אצלנו תפלה היא משהו הרבה יותר רציני וחשוב, זה לא משהו שאנחנו מנסים לסים אחת שתיים רק כדי לאכל...

(דברי שלמה לוונשטיין מתוך האור אברהם אבינו)

לדאג לבחור הכי דפוק... כאלו הוא מכרח ישועה...

הרגשה זו - אמר ה"חפץ חיים" - היא יותר מתורה!

התלות הזו היא הבסיס לקיומנו כאן בעולם. יהודי צריך לדעת, שגם אם נראה לו שיש לו הכל, אם אין לו את הקב"ה אין לו שום דבר!... כלום אינו שוה כשאין את הקב"ה!

(אוחילה לא-ל)

מצוות יש לקיים מתוך צער

וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמייאני נא (כד, יז)

"וירץ העבד לקראתה - לפי שראה ששעלו המים לקראתה" (רש"י). פזו צדקת, רק מתקרבת למים והם עולים לקראתה. נשאלת השאלה, מדוע אחר כך, כאשר בקש: "הגמייאני נא מעט מים", כתוב בתורה: "ותשאב לכל גמליו". מדוע נאלצה לשאב והמים לא עלו לקראתה? כתוב על כך ב"תורת לוי" ובספרים נוספים, כי בפעם הראשונה, כאשר הלכה לבאר בשבילה, התרחש נס. אבל אחר כך עסקה בחסד, במצוה, ושיכרה של המצוה נתן לפי הצער וההשקעה בקיומה - "לפום צערא אגרא" (אבות ה, כג). לכן הניחו לה משמים להתאמץ ולא עלו המים לקראתה, כי חבל שתפסיד את שכרה.

הרב בעל ה"בן איש חי" וצ"ל מביא על כך משל ערב במיוחד, פלאי פלאים:

מלך גדול החליט לשפץ ולשכלל את ארמונו. הביא ארבעה צירים ובקש מכל אחד מהם שיקשט קיר אחד מארבעה קירות הארמון. שיצרו על הקירות דברי נוי מיוחדים צפורים וברווזים... הקציבו לכל ציר חדשים של עבודה להשלים קיר.

שלשה מהם התחילו לעבד, ואלו הרביעי ישב בחבוק ידים. עבר חדש וחבריו תמהים: "נו, מה אתה איך תספיק בחדש אחד?"

"אל תדאגו", השיב בנימה רגועה, "אני אעשה עבודה יפה, יותר מכם..."

נותר שבוע אחד, והם פנו אליו שוב: "השתגעתי? המלך הרי יאסר אותך בבית הסהר! מדוע אינך מתחיל לעבד? התחייבת לעבד, ומה כבר תספיק בשבוע אחד, אנחנו עובדים כל יום עשר שעות!" "אתם דואגים לי?" השיב הלה, "אל תדאגו, בסופו של דבר תוכחו שהקיר שלי יהיה יפה משל שלשתכם יחד. ואעשה זאת ביום אחד בלבד..."

מה, הוא מכשף? איך הוא יספיק ביום אחד?! - לגלגו. ביום האחרון בבקר, רואים שהוא נכנס עם שני פועלים, ובידם מראה גדולה. קודחים בקיר ומחברים אותה על כל הקיר. מה נהיה? כל הקירות יחד השתקפו בקיר שלו. המראה היה מרהיב ביפיו! געוואלדיגע מעשה... כזה רעיון! הם עובדים חדשים והוא סים את הכל ביום אחד, על חשבונם...

המלך בא, התפעל משלשת הקירות וגם מהקיר של החברה'מן, כי באמת הכל ביחד העניק א געוואלדיגע רשם. המלך יצא מגדרו מהתפעלות. והודיע כי עכשיו צריך לשלם.

אמר המלך: "אל תדאגו, אני אשלם כמו מלך, לא בצ'קים דחויים ולא סתם ככה כמו כל המשלמים - תבואו בעוד כשעה, ולכל אחד יהיה כאן במקום העבודה ליד קיר עבודתו - שק עם מטבעות זהב שאפשר לחיות בהם לאורך ימים ושנים.

הם שבו בשעה היעודה, והנה לשלשתם, תלוי על הקיר ליד התמונה שק מלא מטבעות זהב.

נכנס הציר שלנו החברה'מן ושאל את המלך: "היכן השק שלי?" "לכל אחד תליתי שק אחד, תסתפל טוב ותראה שלך יש יותר מכלם - שלשה שקים..."

"אדוני המלך, אבל זה רק מראה!..."

"כן, אבל גם העבודה שלך היא במראה..."

אם עובדים כמו מראה, גם השכר יהיה מראה בלבד. "לפום צערא אגרא". על מצוות, על חסד, קדאי לעבד, להשקיע! לכן דאגו לרבקה שתשאב לכל גמליו של אליעזר, ולא שהמים יעלו לקראתה ויתמסם את מצות החסד בקלות. ודברי פי חכם חן!

(דברי ראובן קרלנשטיין צ"ל - יחי ראובן)